

Р. Г. Григор'єв,

здобувач Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності імені ака-
деміка В. В. Сташиса НАПрН України

ЩОДО СУТНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Складність розкриття категорії соціально-правового механізму запобігання та протидії корупції і його структури пояснюється неоднозначністю підходів до розуміння базової категорії «механізм запобігання і протидії корупції».

Водночас вивчення соціально-правової категорії «механізм запобігання і протидії корупції» доцільно розпочати зі з'ясування змісту таких понять як «механізм», «запобігання корупції», «протидія корупції».

Передусім слід констатувати, що у науково – довідковій літературі є різноманітні визначення поняття «механізм». Насамперед, механізм – це система тіл, призначена для перетворення руху одного чи декількох тіл у необхідні рухи інших твердих тіл. Слово «механізм» у перекладі з грецької означає «зброя», «машина». У першій дефініції – це послідовність станів, процесів, які визначають собою які-небудь дії, явища; у другій – система, пристрій, який визначає порядок якого-небудь виду діяльності.

Багатоманітність трактувань пояснюється перенесенням слова з механіки до інших наук, зокрема суспільно орієнтованих для вивчення соціальних явищ. З цього приводу В. В. Гуляєв вказує на те, що поняття фізичного світу не можуть беззастережно застосовуватися до соціального світу, але не варто також відкидати суто механістичного розуміння механізму. Розвиваючи дану тезу пропонуємо при описі явищ суспільно-політичного життя виходити з розуміння механізму як складного явища, що представляє собою систему ланок, в якому рух однієї чи декількох ланок викликає певні рухи інших ланок відповідного механізму. Виходячи з наведеного при описі механізму необхідно враховувати вивчення його окремих елементів у цілому; окремих елементів і їх взаємозв'язків; окремих елементів і складної системи; стану механізму і його динаміки; функцій і дисфункцій; дисфункцій і їхніх причин і наслідків. Отже, можна стверджувати, що при описі складних соціальних явищ, яким безперечно є корупція, заходи боротьби з нею, поняття «механізм» має використовуватися в сенсі певної системи, складовими якої є взаємопов'язані і взаємозалежні елементи.

Переходячи до визначення понять «запобігання корупції» та «протидія корупції» зазначимо, що в науковій літературі не утвердилась єдина думка щодо термінологічного позначення соціальної діяльності направленої проти корупції. Таку діяльність називають «боротьбою з корупцією», «контролем над корупці-

єю», «протидією корупції», «наступом на корупцію», запобіганням (попередженням) корупції тощо. На юридичному рівні український законодавець надав перевагу таким термінам як «запобігання корупції» і «протидія корупції» у Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції». Тому оперування саме цими термінами є цілком очевидним.

З наукової точки зору під терміном «протидія корупції» можна розуміти – систему заходів політичного, правового, організаційно-управлінського, соціально-психологічного та іншого характеру, спрямованих на зменшення обсягів корупції, зміну характеру корупційних проявів, обмеження взаємовпливу корупції та соціальних процесів, збільшення ризику для осіб, які вчиняють корупційні правопорушення, нейтралізацію дії та усунення чинників корупції, виявлення, припинення та розслідування проявів корупції, притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, поновлення законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, усунення негативних наслідків корупційних діянь правопорушень.

Складовою частиною протидії корупції є запобігання корупції, на яке в повній мірі поширюються фундаментальні кримінологічні знання щодо запобігання злочинності з тією лише особливістю, що притаманна корупції як багатоаспектному соціальному явищу та криміногенних факторів, що її детермінують. Тому досить вдалим є загальне визначення запобігання злочинності, дане В. В. Голіною, під яким відомий науковець розуміє сукупність різноманітних видів діяльності і заходів у державі, спрямованих на вдосконалення суспільних відносин з метою усунення негативних явищ та процесів, що породжують злочинність або сприяють їй, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки. Спираючись на базові положення теорії запобігання злочинності, Мельник М. І. визначив запобігання корупції, як особливий вид соціального управління, напрям антикорупційної діяльності, який полягає в усуненні, нейтралізації чи обмеженні дії чинників (детермінант) корупції, цілеспрямованому впливі за допомогою спеціально розроблених законних заходів на систему суспільних відносин, що складаються у сфері реалізації публічної влади, що має за мету стимулювання осіб, уповноважених на виконання функцій держави, та інших суб'єктів до правовірної поведінки у сфері публічної влади, перешкоджання вступу їх у корупційні відносини та припинення таких відносин.

Не оспороюючи правильності жодного з цих суджень, вважаємо, що об'єктивне дослідження механізму запобігання та протидії корупції вимагає його розгляду як явища з використанням системного підходу, в основі якого лежить розгляд низки об'єктів, які орієнтують дослідження на розкриття цілісності об'єкта, на вияв у ньому багатоманітних типів зв'язків і зведення їх у єдину теоретичну дефініцію. Кожний механізм – це високоорганізована система, яка характеризується єдністю елементів, що перебувають у певних зв'язках і відносинах між собою, характеризують сутність об'єкта як ціле відносно незалежне зовні явище.

Отже, соціально-правовий механізм запобігання та протидії корупції є похідним від механізму запобігання злочинності. В силу цього йому притаманні як загальні риси та ознаки, характерні механізму запобігання злочинності, так і специфічні, обумовлені соціальним призначенням механізму запобігання і протидії корупції, а також криміногенними факторами корупційної поведінки. Інакше кажучи, специфічні риси та ознаки даної категорії визначені особливостями корупції, кримінологічними факторами, що її детермінують.

М. М. Гришкова,

здобувач Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України

ВИЩІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ – ПОВНОЦІННІ СУБ’ЄКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ?

Останнім часом предметом широкого обговорення стала проблема ролі науки в інноваційному, економічному та культурному відродженні країни.

Нині у багатьох державах спостерігається важлива тенденція – зміцнення зв’язків науки з наукоємним бізнесом і вищою освітою (Фінляндія, США, Японія, Китай, країни ЄС). Проте механізми такої взаємодії та правове коло, що окреслює дані правовідносини – відрізняються. Особливо це стосується розподілу майнових прав на об’єкти інтелектуальної власності (далі – ОІВ), що створені на базі вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ). Переважна більшість держав у національному законодавстві передбачили положення, яке лежить в основі Закону Бея-Доула – майнові права на результати наукових досліджень належать організації-розробнику. Іншим шляхом йдуть, наприклад, Швеція, Польща.

Так, нещодавно Міністерством науки та вищої освіти Польщі було підготовано законопроект стосовно внесення змін до закону про інтелектуальну власність. Запропоновано закріпити майнові права на результати науково-дослідних робіт та досліджень за винахідниками, а не за організаціями-розробниками (ВНЗ), в яких вони працюють. Зазначається, що доцільність такого реформування пояснюється необхідністю підвищення зацікавленості винахідників у комерціалізації власних розробок та одержанні відповідної винагороди.

Міністр науки та вищої освіти Польщі, пані Барбара Кудрицька, у своєму інтерв’ю зазначила, що винагорода, яку отримують винахідники в достатній мірі не носить компенсаційного характеру, що несе негативні наслідки для інноваційної діяльності та політики. Передбачається, що закріплення майнових прав на ОІВ за винахідниками слугуватиме імпульсом для комерціалізації інновацій. Так, згідно законопроекту розподіл доходів від комерціалізації ОІВ виглядав би